

AZ IRREGULÁRIS MIGRÁCIÓT KÍSÉRŐ KRIMINALITÁSOK AZ EURÓPAI UNIÓBAN¹

1. Bevezető gondolatok

A 2015-ös év új biztonságpolitikai kihívások elé állította az európai integrációt, valamint az azt alkotó tagállamokat egyaránt. A jellemzően irreguláris úton, és tömeges méretekben az Unió határaihoz érkező migránsok által gerjesztett „hullám” kiélezte a politikai párbeszédet, mély, koncepcionális ellentéteket eredményezve az Unió és az egyes tagállamok kormányai között. A válság kezelésének eredményességétől immáron az európai Unió politikai legitimitása is függött,² hiszen csak 2015-ben közel 1 300 000 menedékkérelem került benyújtásra az Unió államaiban, valamint Norvégiában és Svájcban³.

Tekintettel arra, hogy az irreguláris bevándorlás nemcsak uniós szintű határrendészeti kérdés, hanem az egyes tagállamok belső jogában is reakciókat váltott ki – tudniillik az illegális belépést követően a migrációs hullám tagjai mind az ún. „komp-ország”, mind pedig a célország számára is komoly kihívást jelentenek -, az irreguláris migráció kezelésére az egyes tagállamok saját belső jogukban is eltérő válaszokat adtak és adnak mind a mai napig. Ténykérdés ugyan, hogy az irreguláris migráció jellemzően minden uniós tagállamban jogellenes cselekménynek számít,⁴ ugyanakkor a jogellenesség a jogrendszer eltérő szegmenseiben értékelt. Van, ahol szabálysértésként tekintenek rá, máshol pedig közigazgatási jogi, vagy éppen rendészeti válaszokat adnak a problémára. A kriminalizálás nem elterjedt válasz az Európai Unióban⁵. A nyugat-európai államokban jellemzően a jogellenes határátlépést, valamint a jogellenes belföldi tartózkodást nem is tekintik bűncselekménynek.⁶ Bár, mutatkoznak elmozdulások annak irányába, hogy az irreguláris migráció bizonyos formái büntetendő magatartások legyenek, az Európai Unió politikájában, illetve a tagállamok többségének belső joga még nem minősíti bűncselekménynek a nevezett magatartást. Az már természetesen egy más kérdés, hogy a szakirodalomban ún. „*marginalizációs elméletnek*” elnevezett tézis szerint a célországban perifériára szorult illegális bevándorlókat ebbéli sorsuk gyakran sodorja a bűncselekmények

¹ A tanulmány Dr. Bartkó Róbert által írt része a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj, valamint az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-4-SZE-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválósági Programjának támogatásával valósult meg.

² Gyeney Laura: Az Európai Unió migrációs politikája. „Tényleges megoldás egy valós válságra?” Iustum Aequum Salutare 2016/2. 280. o.

³ Magdalena El Ghamari: Migration crisis – Rysk analysis for 2017. The Central European Journal of Social Sciences and Humanities 2018. Vol. 2. Nr. 1. 47. o.

⁴ Paola, Cavanna: The crime of irregular entry or stay in Italy: vulnerability created or exacerbated by the law. Studi Emigrazione – International Journal of Migration Studies, 2018. No. 211., 465. o.

⁵ Az európai válaszok tekintetében lásd bővebben: Hautzinger Zoltán: A migrációhoz kapcsolódó büntetőjogon kívüli szankciók lehetőségei. Magyar Rendészet 2016/3. 55-64. o.

⁶ Guild, E. et. al.: Irregular Migration, Trafficking and Smuggling of Human Beings: Policy Dilemmas in the EU. CEPS Paperback, 22 February 2016. 24. o.

elkövetésének irányába,⁷ melyek az adott állam belső büntető anyagi jogi szabályai szerint ítélandók meg. Jelen tanulmánynak ugyanakkor nem célja ezen közvetett hatás értékelése, elemzése.

A kriminalizálás, illetve a szigorítás – minthogy az nem magára az irreguláris bevándorlás jelenségére adott tipikus elsődleges válasz – inkább az irreguláris migrációra épülő egyéb cselekmények, így az emberkereskedelem,⁸ az embercsempészség, valamint az ezekhez kapcsolódó szervezett bűnözés elleni fellépés szintjén érhető tetten.⁹ Emellett ide kell sorolnunk természetesen a terrorizmust, valamint az irreguláris migrációt közvetlenül is kriminalizáló tényállásokat, így a határzárral kapcsolatos bűncselekményeket is hazánkban¹⁰. Tényként rögzíthető, hogy az irreguláris bevándorlás jelenségére mintegy „rátelepedve” – Európa nyitottságát, és deklarált alapszabadságait is kihasználva – az említett kriminalizások megerősödése volt az elmúlt időszakban az Unióban is tapasztalható.¹¹

Jelen tanulmány célja ezért annak bemutatása, hogy mely bűncselekmények vonatkozásában érhető tetten Unió szintén az irreguláris migráció közvetlen, negatív hatása, azaz melyek azok a kriminalizációk, melyek ugyan már korábban is léteztek, de a tagállami jelentések alapján az irreguláris migrációból mintegy profitálva, annak hullámán erősödtek fel 2015-től kezdődően. Emellett – figyelembe véve a tanulmány adta területi korlátokat – kitérünk érintőlegesen az irreguláris migrációra adott közvetlen, hazai büntetőjogi válaszokra is. A tanulmány megalapozása érdekében kriminálstatisztikai adatok felhasználására is sor kerül majd főként az EUROPOL és a FRONTEX adatai alapján, hiszen az ezen szervek által kiadott jelentések nagymértékben befolyásolják az Unió politikájának mikénti alakulását¹²

2. Az irreguláris migrációt közvetlenül kísérő kriminális jelenségek

A migrációval összefüggő deliktumok többféle csoportosításon keresztül határozhatók meg. Vannak olyan bűncselekmények, melyek kizárólag az irreguláris migrációhoz kapcsolódnak és vannak olyanok, amelyek emellett a jogszerű migrációval is összefüggenek. Nem összemosva a legális és irreguláris migráció jelenségét, a tanulmány mindazon bűncselekményeket nevesíteni kívánja, melyek az irreguláris migráció kapcsán kísérő jelenségeként előfordulnak, függetlenül attól, hogy azok között valóban lehetnek akár olyanok is, melyek a legális bevándorlással összefüggésben is elemezhetők lennének. Ezen deliktumok leltározása az Unió irreguláris bevándorlással kapcsolatos statisztikai adatainak

⁷ Leekers, Arjen et. al.: Crime among irregular immigrants and the influence of internal border control. *Crime Law SocChange*, 2012. Vol. 58. 17. o.

⁸ Eliza, Galos – Harry, Cook – Laura, Bertolini: Migrants' vulnerability to human trafficking and exploitation in the irregular migration context of the Mediterranean route. *Migration Policy Practice*, 2017. Vol. VII, No. 2. 34-38. o.

⁹ Mitsilegas, Valsamis: The Criminalization of Migration in Europe. Challenges for Human Rights and the Rule of Law. Springer, 2015. 48. o.

¹⁰ Itt jegyezzük meg, hogy a határvédelem, illetve a határellenőrzés visszaállítása – mintegy reakcióként az irreguláris migrációs hullámra – több európai országban, így Belgiumban, Dániában, Ausztriában, Szlovéniában, Svédországban, valamint Norvégiában is megtörtént. Lásd ezzel kapcsolatosan: Dean Wilson: Constructing the Real-Time Border: Frontex, Risk and Dark Imagination. *Justice, Power and Resistance* 2018. 2 (1) 45. o.

¹¹ Galateanu, Oana: Illegal Migration and the Migration Phenomenon at the Frontiers of Romania. *Contemporary Readings in Law and Social Justice* 2017. Vol 9 (2) 601. o.

¹² Satoko Horii: The effect of FRONTEX's risk analysis on the European border controls. *European Politics and Society* 2016. Vol. 17:2. 255. o.

ismeretében is hangsúlyos kérdés. A FRONTEX által közzétett adatok alapján a detektált illegális határátlépések száma az elmúlt években uniós szinten viszonylag magasnak mondható, kiugró számadatok a robbanás 2015-ös évében és az azt követő évben voltak tapasztalhatók. Addig, amíg 2014-ben 282 933 személyt azonosítottak, mint olyat, aki jogszerűtlen eszközökkel kívánt az Unió területére belépni, addig ez a szám 2015-ben már 1 822 177, 2016-ban pedig 511 047 volt. Ezt követően a határőrizeti tevékenység megerősítése révén a statisztikai adatok már csökkenő tendenciát mutatnak: 2017-ben 204 750, 2018-ban 150 114 esetben, míg 2019-ben 141 846 esetben azonosítottak irreguláris határátlépést.¹³

A szó legszorosabb értelmében az irreguláris migrációhoz kapcsolódó bűncselekmények azok a kriminalitások, melyek magához a bevándorlás irreguláris formájához tudnak szervesen kapcsolódni. Az államhatár jogellenes átlépésével, valamely ország területén engedély nélkül vagy tiltó bejegyzés ellenére megvalósuló tartózkodással, illetve az ezekhez történő, más személy általi segítségnyújtással összefüggő magatartások jellemzőek ebben a tekintetben. Ilyen deliktum például az embercsempészség, valamint a jogellenes tartózkodás elősegítésének bűncselekménye. Az államhatár tiltott átlépéséhez kapcsolódó jogsértések közül az embercsempészség a meghatározó, mely a folyamatosan növekvő irreguláris migrációra épül.¹⁴ Ugyanakkor itt kell megemlítenünk a hazai kriminálpolitikai megoldás eredményét, a határozárral kapcsolatos bűncselekményeket is, melyek a biztonsági határozár védelmén keresztül az államhatár védelmét is hivatottak biztosítani.¹⁵

Az emberkereskedelem, a terrorcselekmény – illetve a terrorista jellegű bűncselekmények –, valamint a határátlépés, illetve adott államban tartózkodás jogszerűségének látszatát biztosító egyes okirati – jellemzően közokiratokhoz kapcsolódó – bűncselekmények ugyanakkor már nem kizárólag csak a jogellenes bevándorláshoz kapcsolhatók. Az emberkereskedelemmel foglalkozó bűnszervezetek igyekeznek elsősorban a jogszerű beutazási csatornákat használni, azonban egyre gyakrabban az embercsempészséssel foglalkozó csoportok segítségét veszik igénybe.¹⁶ Az emberkereskedelem elsődleges célja alapvetően az érintett személy szexuális kizsákmányolása, de a közelmúltban a kriminál-statisztikában megjelentek a munkaerő kizsákmányolási célzatú, valamint koldulás céljából történő emberkereskedelmi formák is. A potenciális áldozatok az irreguláris bevándorlók, különösen a nők, a gyermekek és a kísérő nélküli fiatal felnőttek.

Az Európai Parlament 2017. február 16. napján fogadta el a terrorizmus elleni uniós szintű küzdelem módosított jogi kereteit megfogalmazó 2017/541 számú Irányelvet. Az Unió ezzel már fel kíván lépni az ún. „külföldről visszatérő harcosokkal” szemben is,

¹³ A számadatok tekintetében lásd FRONTEX: Annual Risk Analysis for 2015-2020. Fontos, hogy az említett számok kizárólag a külső határokon azonosított jogszerűtlen határátkeléshez kapcsolódnak, azokban a jogellenes tartózkodások, melyekhez akár látens irreguláris belépések is kapcsolódhatnak, nincsenek benne.

¹⁴ Gaál Gyula: Az embercsempészet elleni fellépés a Határőrség erőivel, eszközeivel. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVIII. Pécs, 2017. 75. o.

¹⁵ Emellett szükséges a hazai büntetőjogi eszközrendszerből kiemelni a jogellenes bevándorlás jelenségét támogató, a hazai Büntető Törvénykönyvbe 2018. július 01. napjától beiktatásra került jogellenes bevándorlás elősegítése és támogatása elnevezésű bűncselekményt is (Btk. 353/A.§), mely alapvetően a bevándorlás jogszerűségének hamis látszatát keltő, alapvetően az irreguláris migránst e körben segítő magatartásokat kriminalizálja.

¹⁶ Fehér Lenke: Nemzetközi migráció, embercsempészet, emberkereskedelem. In (szerk): Póczik Szilveszter, Dunavölgyi Szilveszter: Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok, HVG – ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2008. 242. o.

akiknek a terrorista ideológia népszerűsítésében is komoly szerepük van, valamint az a tény, hogy ezek a személyek külföldi militáns, terroristacsoportokkal is kapcsolatban vannak, komoly veszélyforrást jelentenek az Unió valamennyi tagállamának¹⁷. Az Irányelv által kibővített terrorista jellegű bűncselekmények köre még inkább kiszélesíti a kriminalizálás határait, az „ellenség-büntetőjog” politikája mentén bővítve a sui generis tényállások körét¹⁸. Az Irányelv által képviselt jogpolitika részben az uniós statisztikai adatok által is alátámasztott, hiszen az EUROPOL jelentései alapján 2014-ben összeurópai szinten 774, 2015-ben 1077, 2016-ban 1002, 2017-ben pedig 1219 letartóztatás volt kapcsolható terrorizmussal összefüggő kriminalitáshoz.¹⁹

Az okirati bűncselekmények általában kapcsolódnak az embercsempészéshez, az emberkereskedelemez, valamint a terrorizmushoz is. Az embercsempészés hamis okmányok átadásával történő segítségnyújtással is elkövethető. Az emberkereskedelem, valamint a terrorizmus bűncselekmény esetében pedig egy okirat hamisításnak a bűncselekmény elkövetését megkönnyítő szerepe lehet. A FRONTEX adatai szerint a detektált irreguláris határátlépésekkel összefüggésben 2014 és 2019 között nagyságrendileg 6000-8000 között mozgott a lefoglalt hamis okmányok száma. Ezek jellemzően tartózkodási engedélyek, útlevelek, vízumok, vagy éppen személyazonosító okmányok voltak. A lefoglalások száma 2015-2016-ban volt magas, de az adatok szerint még 2018-2019-ben is 7000 körül mozgott.²⁰

2019. október 29. napján a görög hatóságok egy 2017 óta működő olyan szervezett bűnözői csoportot számoltak fel, melyek illegális bevándorlók számára adtak át hamis úti okmányokat, hamis személyazonosító okmányokat annak érdekében, hogy megkönnyítsék számukra a célországba történő eljutást²¹. Mint láttuk a fent említett FRONTEX adatokból is, a vízumhamisítás is felerősödött az irreguláris migráció eszkalációjával, így például már 2019-ben Németországban közel 21 000 ilyen esetet tártak fel a hatóságok, de az Unió más országában, így Finnországban, Svédországban, Norvégiában, valamint az Egyesült Királyságban is megállapítható volt a nevezett bűncselekmény felerősödése. A személyazonosító,- és úti okmányok, valamint a vízum hamisítások az Unió keleti külső határán is megjelentek. 2019 novemberében a lengyel határrendészeti hatóságok az EUROPOL támogatásával felszámolt egy 2012 óta működő munkavállalási engedélyeket hamisító és ezekkel közel 13 000 jogellenes bevándorló utazását segítő bűnszervezetet. Ezzel a módszerrel főleg kelet európai, ázsiai és afrikai irreguláris bevándorlókat csempészték főleg Lengyelországba, majd tovább az Unió más országaiba, Németországba, Hollandiába és Svédországba, valamint az Egyesült Államokba. Ez a bűnözői hálózat együttműködött orosz, ukrán és török bűnözőkkel is.²²

¹⁷ Bartkó Róbert: Az Unió 2017/541. sz. irányelvének hatása a V4 országainak büntető anyagi jogszabályalkotására. In (szerk): Bartkó Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században, Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 138. o.

¹⁸ Bartkó Róbert: Az irreguláris migráció elleni küzdelem eszközei a hazai büntetőjogban. Gondolat Kiadó, Budapest, 2020. 156-173. o.

¹⁹ A számadatok tekintetében lásd: EUROPOL: TE-SAT 2015-2018.

²⁰ A számadatok tekintetében lásd: FRONTEX: Annual Risk Analysis for 2015-2020. Érdekes adat – figyelembe véve az illegális belépés helyszíneit és a célországokat -, hogy az okmányok többsége spanyol, olasz, német, francia, belga, valamint görög hatósági dokumentum volt.

²¹ Forrás: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/fourarrested-for-migrant-smuggling-and-document-forgery> (Letöltés ideje: 2020.06.30.)

²² Forrás: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/17-arrested-in-poland-for-migrant-smuggling-and-using-fake-documents> (Letöltés ideje: 2020.06.30.)

Végezetül indokolt – immáron speciálisan hazánk vonatkozásában – foglalkozni a határárral kapcsolatos bűncselekményekkel. A 2015 őszén a hazai Btk-ba beemelt három, államhatár rendjének védelméhez tartozó tényállás a határzár tiltott átlépése, a határzár megrongálása, valamint a határárral kapcsolatos építési munka akadályozása volt.²³ Ezeket egészíti ki szintén a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények fejezetében 2018. július 1. napjától – szinte gyakorlaton kívüli tényállásként – elhelyezett jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása tényállása, illetve a jogellenes tartózkodás elősegítése is. A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy hazánkban annak 2015-ös hatályba lépése óta nem indult határárral kapcsolatos építési munka akadályozása miatt büntetőeljárás, emellett pedig az egyéb tényállások előfordulása is erősen csökkenő tendenciát mutat. Határzár tiltott átlépése miatt 2015-ben 914, 2016-ban 2843, 2017-ben 22, 2018-ban 16, illetve azóta 2020. márciusáig mindösszesen 6 esetben, határzár megrongálása miatt 2015-ben 22, 2016-ban 1543, 2017-ben 863, 2018-ban 115, illetve azóta 2020. márciusáig mindösszesen 90 esetben intézkedtek a magyar hatóságok²⁴. Minthogy a csökkenő számadatok többek között annak is köszönhetőek, hogy a jogalkotó az elmúlt években eszközölt jogszabályalkotás során erősen nyitott a rendészeti eszközök irányába, jogosnak tűnhet Hautzinger Zoltán felvetése, mely az irreguláris migráció elleni küzdelemben a rendészeti eszközök hatékonyságára mutat rá a büntetőjogiakkal szemben.²⁵

3. Záró gondolatok

A migrációhoz kapcsolódó kriminalitásokkal már Hacker Ervin is foglalkozott a *Kriminalitás és bevándorlás* című könyvében. Hacker szerint „a kivándorlás biztosító szelepe a nyomor száműzötteinek”, a kivándorlás tehermentesítő hatással van a kriminalitásra, ugyanakkor az érem másik oldala az, hogy a bevándorlás növeli a kriminalitást²⁶. Tekintve, hogy a migráció tömeges megmozdulást jelent, ezen egyszerű tétel nyilvánvalóan abból fakad, hogy a kibocsátó és a befogadó államok népességének száma csökken, illetve növekszik, ennek pedig szükségszerű velejárója a kriminalitás alakulása is.

A 2015-ös tömeges irreguláris migráció egész Európára a meglepetés erejével hatott, megrázta a politikai szférát és az állampolgárokat is. Hatása még mindig érződik, pedig a migrációs hullám – volumenét tekintve – csendesedni látszik, azonban az állampolgárok még mindig féltik javaikat, saját és családjuk testi épségét, életét a migránsoktól, és az újabb, bármelyik országban megvalósuló terrortámadás veszélye folyamatosan fenyeget²⁷. Ahogy Póczik Szilveszter fogalmaz: „... vajon a menedékkérők megjelenése fokozza-e a bűnözés terjedelmét, s ha igen, vannak-e olyan területek, amelyek kitüntetett figyelmet érdemelnek²⁸?”

²³ Hautzinger Zoltán: Büntetőjogi válaszok a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetre Magyarországon. In: Tálas Péter (szerk.): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2017. 73. o.

²⁴ Forrás: a Legfőbb Ügyészség megkeresésre kiadott LFIIGA//506-7/2018. számú, valamint LFIIGA/365-2/2020 számú statisztikai összefoglalója.

²⁵ Hautzinger Zoltán: A migráció szabályozásának reaktív tényezői. Belügyi Szemle 2020/9. 55-57. o.

²⁶ Hacker Ervin: *Kriminalitás és bevándorlás*. Dunántúli Egyetemi Nyomdája Pécs, 1929. 1. o.

²⁷ Ritecz György: A migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 1. rész. Hadtudomány 2019/4. 80. o.

²⁸ Póczik Szilveszter: A migrációs-specifikus bűnelkövetés néhány aspektusáról. Kriminológiai Tanulmányok 2017. 54.sz. 158. o.

Azt mindenképpen megállapíthatjuk, hogy a migráció természetéből fakadóan a hozzá kapcsolódó kriminalitások is nemzetközi vonatkozással bírnak. Az államoknak ezen kriminalitásokkal szemben történő fellépésének eszközei eltérőek, mint ahogyan az is, hogy milyen, a migrációhoz kapcsolódó magatartásokat szankcionál egy ország. Ugyanis vannak olyan, az állami szuverenitásból fakadó alappremisszák, valamint jogosítványok, amelyek az államoknak jelentékeny mozgásteret biztosítanak a migráció folyamatainak kezelésében. Ebbe beletartozik többek között az állam nemzetbiztonsági és közbiztonsági megfontolása, politikája is, azonban ezen szuverén jogokat a nemzetközi (migrációs) jog szabályainak betartásával kell gyakorolniuk.²⁹

²⁹ Molnár Tamás: A migráció nemzetközi jogi szabályozása. In. Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: SÚLYOK Gábor) 2019. [6]. 3. o. Forrás: <http://ijoten.hu/szocikk/a-migracio-nemzetkozi-jogi-szabalyozasa> (Letöltés ideje: 2020.06.30)